
BIRINCHI SINFDADA GRAFIK MALAKALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Yusufzoda Shabnami Yunus

Buxoro davlat universiteti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi

---

Maqolada grafik malakalarni takomillashtirishda innovatsion texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati keltirilgan. O'quvchilarda rang, grafika, tovush, videotexnikaning zamonaviy vositalarini qo'llashni o'rgatishning innovatsion usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion, elektron o'yinchoqlar, videomagnitafon, elektron interfaol doska, smart notebook, smart texnologiyalar, elektron slayd, videomaterial

---

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ГРАФИЧЕСКИХ НАВЫКОВ В ПЕРВОМ КЛАССЕ

Юсуфзода Шабнами Юнус

Бухарский государственный университет

Старший преподаватель кафедры начального образования

В статье представлена важность использования инновационных технологий в совершенствовании графических навыков. Выделены инновационные методы обучения школьников использованию современных средств цвета, графики, звука, видеотехники.

Ключевые слова: инновационные, электронные игрушки, видеомagnитofон, электронная интерактивная доска, smart тетрадь, smart технологии, электронный слайд, видеоматериал.

USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN IMPROVING GRAPHIC SKILLS IN THE FIRST CLASS

Yusufzoda Shabnami Yunus

Bukhara State University

Senior teacher of the primary education department

The article presents the importance of using innovative technologies in improving graphic skills. Innovative methods of teaching schoolchildren the use of modern means of color, graphics, sound, video equipment are highlighted.

Key words: innovative, electronic toys, video recorder, electronic interactive whiteboard, smart notebook, smart technologies, electronic slide, video material.

Kirish. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi keyingi yillar ichida insoniyat shaxsining shakllanishiga ma'lum darajada iz qoldirdi. Yangi axborotlar, reklamalarning tezda kirib kelishi, televideniya kompyuter texnologiyalarining qo'llanishi, elektron o'yinchoqlar va kompyuterlarning keng tarqalishi bola tarbiyasiga ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada u yaxshi ko'rgan o'yinlar, sevimli qahramonlari va qiziqishlari ham o'zgaradi.

Asosiy qism. Bugungi kunda hali barcha maktablarda texnologik sinflar bor deb bo'lmaydi. Lekin maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturini amalga oshirishning yo'nalishlaridan biri "Maktablarni zamonaviy o'quv va laboratoriya uskunalari, kompyuter texnikasi, darsliklar va o'quv-usubiy materiallar bilan ta'minlash." (2004-2009-yillarda maktab ta'limini rivojlantirish davlat umummilliy dasturi to'g'risida. –O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. //Xalq so'zi. 22-may 2004- yil №108 (3383).

Aytish joizki, eskirgan o'quv dasturlari va metodik usullar o'quvchilar bilimining pasayishiga olib keladi. O'qituvchilardan esa o'qitishning yanada zamonaviy usul va vositalarini izlashga undaydi. Bunday vositalardan biri bu kompyuterdir.

Televizor, videomagnitafon, kitoblar imkoniyatlarni mujassamlashtirib, universal o'yinchoq hisoblanib, turli xil o'yinlarga qodir bo'lgan zamonaviy kompyuter shu bilan birga bola uchun uning savol va harakatlariga javob bera oladigan teng huquqli hisoblanadi. Maktabning o'quv va o'quv jarayonidan tashqari faoliyatida kompyuterlarning qo'llanilishi bolada o'qish motivatsiyasi

o'sishining va ijodiy imkoniyatlari rivojlanishining samarali xususiyatlaridan biridir.

Bir qator pedagoglar boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonligining rivojlanishiga ikkilanadilar. Ularning ba'zilar raqamli texnologiyalar faqat sinfda bolaning e'tiborini chalg'ituvchi yana bir vosita deb hisoblasalar, boshqalari esa hisoblash texnikasi sohasida jiddiy professional tayyorgarliksiz o'qituvchilarning darslarda kompyuterlardan foydalanishi va kompyuter savodxonligiga bolalarni o'rgatish mumkin emas deb ta'kidlaydilar. Uchinchilari esa kompyuterlardan doimiy foydalanish maktabda shunday bir holatga olib keladiki, unda insoniyat kompyutersiz sonlarni na qo'shish, na hisoblay olishga qodir bo'lishi xavfini ifodalaydilar. Yana bir muhim qarshilik mavjud bo'lib, u bolalarning bir-biri bilan kam muloqotda bo'lishi muammosidir. Chunki kompyuter zamonida ular vaqtlarining ancha qismini kompyuterda o'tkazishadi.

Maktabni raqamli texnologiyalar asriga adaptatsiyalanishidan boshqa chorasi yo'qdir. Hisoblash texnikasi bilan tanishish bunday adaptatsiyaning faqat bir qismi sanaladi. Adaptatsiyaning asosiy maqsadi shundaki, bolalarni axborot-ma'lumotlarni qayta ishlashga o'rgatish, topshiriqlarni bajara olishga, insonlar bilan muloqot qilish va jamiyatdagi o'zgarishlar mohiyatini tushinishga o'rgatish zarurdir. Kompyuter maqsadlari matematika, ijtimoiy fanlar, tabiyot va ona tili darslarida amalga oshirilishi lozim. Bunday integratsiya 1 yil davomida tugatilishi yoki bir qaysidir loyihani amalga oshirilish natijasi bo'la olmaydi. Aksincha, bu oxiri yo'q jarayondir. U o'quv jarayonini umumiy kompyuterlash maqsadlarining birligini o'z ichiga oladi. Uning amalga oshirilishi ma'muriyat o'qituvchi va pedagoglarning hamkorlik ishi natijasida erishish mumkindir. Kompyuterlashtirishning sotsial qirralari, asosiy usullar va vazifalar echimidagi yondashuvlar, ma'lumotlarni qayta kompyuterda ishlash usullari sekin-asta murakkablashadi va matematika, tabiyot, ijtimoiy fanlar va ona tili darslarida turli usullar bilan muhokama etiladi. Bunday vaziyatda kompyuter o'quvchi va o'qituvchi o'rtasida axborot-ma'lumot almashish vositasi bo'lib qoladi.

Muhokamalar. O'quv-tarbiyaviy jarayonda raqamli texnologiyalarning qo'llanishi diapazoni juda katta: kompyuter ham ta'lim obyekti, ham ta'lim vositasi (usuli)dir. Ya'ni kompyuterlashtirish ta'limotining 2 yo'nalishi bo'lishi mumkin: informatika o'rganish va turli predmetlarni (fanlarni) o'rganishda undan foydalanish. Bunda kompyuter ta'lim, o'rganish samaradorligining oshirilish usuli hisoblanadi. Kompyuter o'quv ma'lumotlarini taqdim etish imkoniyatlarini ancha kengaytirdi. Rang, grafika, tovush, videotexnikaning zamonaviy vositalarini qo'llash turli holat va muhitni modellashtirishga imkon beradi.

Kompyuter o'quvchi motivatsiyasini kuchaytiradi. Kompyuterda ishlab turib, o'quvchi topshiriqning echimini kerakli yordamga tayangan holda oxirgacha etkazish imkoniga ega bo'ladi. O'quvchi bajarayotgan topshiriqlarning tiplari anchagina kengayadi: tuzish, dasturlash va hokazo.

Kompyuter o'quvchi faoliyati ustidan nazoratni sifatli o'zgartirishga imkon beradi, kompyuter barcha javoblarni tekshiradi, ko'pgina hollarda esa nafaqat xatoni hisobga olib ko'rsatadi, balki uning paydo bo'lish sababini o'z vaqtida aniqlab, bekor qilish uchun xarakterini aniq belgilaydi. Kompyuter o'quvchilarga "2" baho qo'ysa, ular tezda buni tuzatishga shoshiladilar. O'qituvchi o'quvchini tartib-intizom va e'tiborli bo'lishga chaqirishi shart emas. Chunki ekranda 2-3 daqiqadan so'ng keyingi topshiriq paydo bo'ladi.

Kompyuter o'quvchilarda o'z faoliyatlari refleksiya sinining shakllanishiga yordam beradi. Kompyuter texnikasining qo'llanilishi darsni yanada qiziqarli, zamonaviy qiladi, individual o'rganish sodir etiladi, nazorat va yakuniylarni xulosalash, o'z vaqtida va obyektiv bo'ladi.

O'quvchi shaxsining ehtiyojlari, qiziqishlarining rivojlanishi va shakllanishi turli usullar bilan, shuningdek, tasviriy san'at usullari bilan ham amalga oshiriladi.

O'quvchilar mustaqil tasviriy faoliyat bilan birga rasmlar, haykallar, arxitektura va dekorativ-amaliy san'at asarlarini qabul qilishga tayyor bo'lgandagina muvaffaqiyat bo'lishi mumkin.

Boshlang'ich maktab o'qituvchisi bolalarni o'qishga o'rgatishi, ularning bilish ehtiyojlarini rivojlantirishi shart. Zaruriy ilmiy asoslarni o'zlashtirib olish uchun bilish vositalarini ta'minlashi lozim. Shuning uchun asosiy maqsadlardan biri o'quv-biluv jarayonlarini rivojlantirishdir. O'quv-biluv faoliyati biluv jarayonlarini, mantiqiy fikrlashni, e'tiborni, xotirani, nutqni, tasavvurni rivojlantiradi, o'qishga bo'lgan qiziqishni qo'llab-quvvatlaydi. Bu barcha jarayonlar o'zaro bog'liqdir.

Elektron interfaol doska – bu sensorli kompyuterga ulangan ekran bo'lib, kompyuterga ishni boshlash uchun interfaol doska yuziga qo'l tegizsangiz bo'ldi u ishlab ketadi.

SMART Notebook nomli maxsus ta'minlash dasturi esa interfaol doskalarda ishlashni osonlashtiradi, matnlar va audio - videomateriallar ustida ishlashni ta'minlaydi.

SMART Technologies Inc. (www.smarttech.com) kompaniyasi 1991-yil birinchi interfaol doskani

chiqardi. Shundan beri SMART mahsuloti butun dunyoda cheksiz muvaffaqiyat qozondi.

Doska (sinf taxtasi) taraqqiyotining eng yuqori cho'qqisi bu elektron interfaol doskalar hisoblanadi. Bu doskalar ham xuddi oddiy doskalarga o'xshaydi. Lekin unga har nima yozilsa tezda shaxsiy kompyuter ekraniga chiqadi. Yozilgan informatsiya fayl shaklida saqlanadi hamda printerdan chiqarilishi mumkin. Elektron doskalarning eng yaxshi tomoni shundagi unda animatsiyalar imkoniyati juda yuqori. Rasm chizish, qo'shish, ma'ruza matnlarini tayyorlash va boshqa shunga o'xshash ishlarni rangli va animatsiyalar yordamida tez va sifatli bajarish imkoniyati mavjud.

Rossiyaning umumta'lim maktablarida 1996-yildan beri bu doskalardan foydalanadilar. Mazkur doskalardan boshlang'ich sinflarda keng foydalanish yaxshi samara beradi. Elektron interfaol doskalar o'zining katta imkoniyatlari bilan kishini lol qoldiradi. O'quvchi unda oddiy bo'r bilan emas rangli "qalamchalar" bilan yozishi va chizishi mumkin. Bu ishda hech qanday chegara yo'q. O'quvchilar katta qiziqish bilan bu doskadan foydalanadilar. O'zlarining layoqatlarini bu doska orqali namoyon etishlari mumkin.

Ustozlarimiz uchun ham bu doska katta imkoniyatlar eshigini ochib beradi. Masalan boshlang'ich sinflarda husnixat darslarini ushbu doska orqali qiziqarli va samarali tashkil etish mumkin.

Birinchi sinfda yozuv mashqlarini tashkil etish birmuncha murakkab. Bu uchun birinchi navbatda tayyorgarlik mashqlarini yaxshi tashkil etish zarur. Oddiy doskada tayyorgarlik mashqlarini bajarish uchun o'quvchilarni qora va rangli bo'rlar bilan ta'minlash lozim. Agar elektron interfaol doskadan foydalanilsa bo'r va lattaga umuman hojat qolmaydi. Elektron doskalarda xohlagan narsani istalgangan rangda yozish mumkin. Bu ham ortiqcha mehnat va pulni tejaydi, tozalik gigiyenasini ta'minlaydi hamda o'quvchilar qiziqishini yuqori darajaga ko'tarib, samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Tayyorgarlik davrida o'tkaziladigan mashqlar ma'lum darajada guruhlariga bo'lib, avval sodda, keyin murakkabroq mashqlarni bajarish lozim. Masalan, birinchi guruh mashqlarida o'quvchilar chiziq ustida muayyan masofalarda nuqta qo'yib chiqish mashqini bajarishlari kerak. Bu hol o'quvchilarga zerikarli tuyuladi. Shu bois o'qituvchi rangli bo'rlardan foydalanib, ular qiziqishini oshirar edi. Elektron doskalarda esa bu ish oddiy tus oladi. O'quvchi nuqtalarni xohlagan rangda yozishi mumkin. Masalan, birinchi nuqtani ko'k rangda, ikkinchisini qizil rangda, uchinchisini yashil rangda va hokazo. Tayyorgarlik mashqlari sirasiga turli xildagi geometrik figuralar, bayroqchalar, daraxtlar maketi, turli shakl va hajmdagi tayyoqchalarni chizish ham kiradi. Bu ishlarni elektron doskalar yordamida tez va sifatli tarzda o'quvchilarga o'rgatish mumkin. Masalan doskaning bir burchagida chizilgan kichik ilmoqchani sinf oxirida o'tirgan o'quvchi yaxshi ko'rolmasligi mumkin. Elektron doska orqali har bir yozilgan va chizilgan narsa xohlagan kattalikda ko'rsatilishi mumkin. Bu imkoniyat husnixat darslari samaradorligini oshirishga katta yordam beradi. Mazkur doskalarni osonlik bilan bir necha qismga bo'lib, birdaniga bir necha o'quvchiga topshiriqni bajartirish mumkin. Bajarilgan topshiriqlar kompyuter xotirasiga kiritilib boriladi. U xohlagan vaqtda orqaga qaytarilib qayta – qayta ko'rilishi mumkin. Oddiy doskada esa yozilgan narsa o'chirilsa tamom. Uni qayta ko'rish imkoniyati yo'qoladi. Elektron doskada esa uni xohlagan vaqtda qaytadan ko'rish va tahrir etish imkoniyati mavjud.

Alifbe davrida bolalarni yozishga o'rgatish juda muhimdir. Bu davrda o'quvchilarga harf va uning unsurlari amaldagi "Alifbe" kitobida ko'rsatilgan tartibda o'rgatiladi.

Alifbe davrida bajariladigan asosiy grafik ishlar quyidagilardan iborat:

1. Kichik va bosh harflarni alifbe tartibida yozish.
2. Harflarni bo'g'in va so'zlarda qo'shib yozish.
3. Qo'l harakatini uzmay yozishga o'rgatish.
4. Harflarning qiyaligini va enini to'g'ri saqlashga o'rgatish.

Mazkur ishlarni oddiy doska yordamida o'quvchilarga o'rgatish o'qituvchidan katta zahmatni talab etadi. U bu uchun katta hajmdagi ko'rgazma qurollar tayyorlashi lozim. Agar ushbu ishlar elektron interfaol doskalar yordamida o'quvchilarga tushuntirilsa samarasi yuqori bo'ladi, ham o'qituvchining mehnati ancha engil bo'ladi. Ijodkor o'qituvchi elektron doskalardan juda yaxshi foydalanishi mumkin.

Xulosa. Mazkur doska yordamida "Alifbe" darsligining xohlagan varaqi va yo sahifasini o'quvchilarga kattalashtirilgan holda ko'rsatish mumkin. Unda har bir o'tilishi lozim bo'lgan harfni unsurlarga bo'lib o'tish imkoniyati nihoyatda kattadir.

Ikkinchi, uchinchi va to'rtinchi sinflarda ham o'quvchilarni chiroyli yozishga o'rgatishga elektron interfaol doskalardan foydalanish mumkin.

Xulosa. Husnixat darslarini elektron slaydlardan foydalangan holda ham samarali va qiziqarli tashkil etish hamda o'tkazish mumkin. Elektron slaydlar kompyuter orqali tayyorlanadi. Dars mashg'ulotini ham elektron slayd tarzida tayyorlash mumkin. Bunda turli xildagi animatsiyalardan foydalanish mumkin (1- ilovaga qarang).

Har bir harfni o'rgatish uchun maxsus elektron slaydlar tayyorlash mumkin. Bu ham qiziqarli ham samarali bo'ladi. O'quvchi darsni o'qituvchi so'zidan emas, balki kompyuterda chiroyli animatsiyalar bilan jihozlangan o'yinlar orqali o'zlashtirib boradi. Umuman olganda husnixat darslarini raqamli texnologiyalardan keng foydalangan holda tashkil etish ta'lim samaradorligini oshishiga katta yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Агаркова Н.Г. Основы формирования графического навыка у младших школьников//Начальная школа. - 1999. - №4
2. Azimov Y.Y.. Husnixatga o'rgatishning amaliy asoslari (Metodik qo'llanma). Turon Zamin Ziyosiy nashriyoti, - Toshkent, 2017, -132 b.
3. Бойко Р.А., Салаватова А. М. Изучение сформированности каллиграфических умений у первоклассников //XX Всероссийская студенческая научно-практическая конференция.-Нижегородского государственного университета, 2018. – С. 27-29.
4. K. Qosimova, S. Matchonov, X. G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi. T.: "Noshir", - 2009
5. Safarova R, G'ulomov M, Inoyatova M. Savod o'rgatish darslari: O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma / – T.: "Tafakkur", 2012. – 144 b.
6. G'ulomov M. Chiroyli yozuv daftari. 1- sinf uchun. –T.: "Turon-Iqbol", 2021.-48 b.